

Ιάκωβος Κουμής

Κριτική στο προσχέδιο του κειμένου
*Κύπρος: Από την αυτοδιάθεση-ένωση
στη διεθνοποίηση διχοτόμηση*

Γενικές εντυπώσεις - Γενική εικόνα

Μη γνωρίζοντας την τελική μορφή που σκοπεύετε να δώσετε στο κείμενο και, κατά συνέπεια, ποιους σκοπούς έχετε τάξει να εκπληρώσετε δημοσιεύοντας το κείμενο αυτό, έχω να πω τα εξής:

α. Το κείμενο όπως είναι δεν έχει καθόλου φιλοσοφημένη δομή. Δεν υπάρχει κανένας λογικός ειρμός στη διάταξη των θεμάτων εκτός από το ότι έχουν κοινό άξονα αναφοράς το Κυπριακό. Είναι ένα κείμενο απαρίθμησης στοιχείων και παραγόντων που έχουν άμεση ή έμμεση σχέση με το Κυπριακό. Για να δημοσιευτεί, χρειάζεται ακόμη πάρα πολλή δουλειά. Χρειάζεται πιο καλό ξεκαθάρισμα στο τι επιδιώκει σαν κείμενο. Αυτό θα γίνει κατορθωτό με το μεταξύ μας ξεκαθάρισμα τι χρειάζεται να γίνει σήμερα από τους μαρξιστές ανάλογα με τις υποκειμενικές και αντικειμενικές συνθήκες. Κάτι τέτοιο δεν είναι καθόλου καθαρό αν έχει γίνει από σας, στο κείμενο.

β. Το να αρχίσει κανένας να απαριθμεί και να αναλύει έναν-έναν τους παράγοντες και τις σχέσεις που συνθέτουν ένα πρόβλημα είναι πιστεύω λάθος

προσέγγιση. Διότι στο κάθε πρόβλημα υπάρχει ενότητα χώρου και χρόνου. Δεν μπορείς να εξετάζεις ένα πρόβλημα όπως το Κυπριακό και να αγνοείς τον παράγοντα χρόνο - ιστορία, ιστορική εξέλιξη. Ένα τέτοιο πρόβλημα δεν είναι απλά το άθροισμα των παραγόντων που το συνθέτουν στατικά, αλλά ένα δυναμικό σύνολο σχέσεων που ιστορικά εξελίσσονται μέσα από συγκρούσεις, αλληλεπιδράσεις και αντιθέσεις. Ανάμεσα σ' αυτές δε τις σχέσεις υπάρχουν κύριες και δευτερεύουσες, καθοριστικές και μη. Καθήκον δε σε ένα μαρξιστή αναλυτή είναι ο εντοπισμός και η ιεράρχησή τους και όχι απλά η απαρίθμησή τους.

Κάτι τέτοιο δεν είδαμε στο κείμενό σας. Είδαμε αναφορά σε διάφορα ζητήματα και προβλήματα γύρω από το Κυπριακό. Κάποτε υπερβάλλετε σε δευτερεύοντα και υποτιμάτε κύρια προβλήματα. Αυτό είναι απαράδεχτο. Φτάνετε ας πούμε και δεν τονίζετε τελικά ποιο είναι το κρίσιμο σταυροδρόμι.

γ. Σε καμιά περίπτωση δεν γίνεται ταξική ανάλυση των προβλημάτων. Τα περισσότερα προβλήματα αντιμετωπίζονται πολύ πρόχειρα, στατικά και εντελώς μεταφυσικά. Εγώ πάντως δεν θα δημοσίευα ένα τέτοιο κείμενο σαν μαρξιστής.

Λυπούμαι που οι προσωπικές μου ασχολίες δεν μου άφησαν τον χρόνο που ήθελα για να ολοκληρώσω γενικά τις απόψεις μου από όλες τις πλευρές. Γι' αυτό θα περιοριστώ σε λίγα σχόλια για ορισμένα σημεία.

Εισαγωγή

§2. Μήπως την κατάσταση στην Κύπρο την δημιούργησε ο ιμπεριαλισμός είτε αγγλικός είτε αμερικάνικος είτε η τουρκική επεκτατική πολιτική; Αν όχι γιατί μπαίνει σαν δευτερεύον· μπαίνει η προδοσία από την πολιτική ηγεσία σε Ελλάδα και Κύπρο.

Αυτήν την αντίληψη την διασπείρει καθημερινά η αστική προπαγάνδα καθώς επίσης και τα αριστερά ρεφορμιστικά κόμματα. Τάχα ότι το Κυπριακό Πρόβλημα δημιουργήθηκε από τον ιμπεριαλισμό ενώ εμείς περνούσαμε καλά με την ανεξαρτησία μας. Μέσα από αυτή την αντίληψη προσπαθούν, να κρύψουν και να αποπροσανατολίσουν τις κυπριακές λαϊκές μάζες για την πραγματική φύση του Κυπριακού Προβλήματος. Το Κυπριακό Πρόβλημα ήρθε στην επιφάνεια χάρις στους αγώνες των ίδιων των κυπριακών λαϊκών μαζών για την αυτοδιάθεση-ένωση, πράγμα που η πολιτική ηγεσία προσπάθησε να θάψει, υπογράφοντας τις συνθήκες της Ζυρίχης - Λονδίνου.

Είναι μια καθαρά ιδεαλιστική και μεταφυσική αντίληψη που γυρεύει τα καθοριστικά αίτια των προβλημάτων έξω από αυτά ενώ τα καθοριστικά αίτια βρίσκονται μέσα σε αυτά.

§3. Η προσπάθεια για προσέγγιση της κατάστασης που δημιουργήθηκε στην Κύπρο, ή που τείνει να δημιουργηθεί, δεν θα ξεπεράσει μια ιδεαλιστική μεταφυσική προσέγγιση αν δεν μελετηθεί το πρόβλημα ιστορικά μέσα από την εξέλιξη των σχέσεων που συνθέτουν το πρόβλημα. Πρέπει να δοθεί κύριο βάρος στο πώς και πόσο οι ταξικές και κοινωνικο-οικονομικές δομές της κυπριακής κοινωνίας καθόρισαν την εξέλιξη του προβλήματος. Από κει πρέπει να ξεκινήσει η μελέτη για μια πιο σωστή τοποθέτηση πάνω στην ουσία του προβλήματος.

Σελίς 2

§1. Το πώς και γιατί φτάσαμε στις συμφωνίες της Ζυρίχης δεν έχει καμία σημασία; Γιατί δεν αναφέρετε τίποτα;

«... Η σταδιακή ένταξη της Κύπρου στο στρατηγικό του σύστημα»

Τι σημαίνει αυτό; Μήπως η Κύπρος ήταν έξω από το στρατηγικό σύστημα του ιμπεριαλισμού, έστω του εγγλέζικου; Οι Αμερικανοί, όπως και ο καθένας από τους μεγάλους ιμπεριαλιστές ενδιαφερομένους προσπάθησε να εκμεταλλευτεί για λογαριασμό του το μεγάλο μερίδιο από το περιθώριο που τους άφηνε η ανάπτυξη και το επίπεδο του ελληνοκυπριακού εθνικοαπελευθερωτικού κινήματος. (Εννοώ χωρίς τη φυσική ηγεσία του στην πρωτοπορία. Ηγεσία εργατικής τάξης). Από την άλλη δε όλοι μαζί επεδίωκαν και σ' αυτό συμφωνούσαν όλοι, το εθνικο-απελευθερωτικό κίνημα να μην ξεφύγει από τον έλεγχό τους, δηλαδή να μην κατορθώσει να εκφραστεί αυτόνομα. Είναι γνωστό τι ζητούσαν οι Κύπριοι από το 1931. Αυτό το πέτυχαν βρίσκοντας συμμάχους την αστική ηγεσία του αγώνα και την φυσική ηγεσία του την ηγεσία της εργατικής τάξης με την αποχή της. Έτσι είχαμε σαν αποτέλεσμα την Κυπριακή Δημοκρατία.

Εδώ μπαίνει και ένα μεγάλο πρόβλημα. Γιατί το εθνικο-απελευθερωτικό κίνημα της Κύπρου δεν οδήγησε στην ποθούμενη λύση και κατά συνέπεια οδήγησε στη σημερινή κατάσταση.

§2. «... το καθεστώς της Δεύτερης Ελλάδας» ένας όρος όχι και τόσο παραδεκτός. Γιατί τον χρησιμοποιείτε χωρίς να τον αναλύετε; Τι εννοείτε ακριβώς;

§3. «... έμελλε να αποδειχθεί... υπήρξε ο καταλυτικός παράγοντας... της αμερικανοκρατίας στην Ελλάδα».

Αυτό που ήταν πάντα και θα είναι πάντα ο καταλυτικός παράγοντας για

όλα αυτά δεν είναι το κράτος της «Κυπριακής Δημοκρατίας» αλλά η ανάπτυξη του εθνικο-απελευθερωτικού κινήματος των Ελληνοκυπρίων. Είναι δυνατό το κράτος το οποίο επιβλήθηκε για να σφαλίσει σε βαθύ τάφο μια για πάντα το αίτημα για αυτοδιάθεση-ένωση να παίζει συνειδητά ένα τέτοιο ρόλο; Γιατί δεν αναλύετε πιο συγκεκριμένα το θέμα;

Σελίς 3

Το κεφάλαιο Α τελειώνει και υποτίθεται ότι σ' αυτό αναλύετε πώς το κράτος-έκτρωμα είναι πρόδρομος της σημερινής διχοτόμησης. Το πρόβλημα όμως αυτό προσεγγίζεται μονόπλευρα από την πλευρά των διεθνών επιδράσεων, που είναι μια δευτερεύουσα πλευρά. Για την κύρια πλευρά, το εσωτερικό του κράτους, δεν γίνεται καμία νύξη.

Σελίς 4

§3. Ο χαρακτήρας της μετανάστευσης στην Κύπρο μετά το 1974 ήταν προσωρινός και περιείχε το στοιχείο της εκτόνωσης του συναισθήματος της ανασφάλειας και του φάσματος της ανεργίας. Αυτοί που έφευγαν από το νησί για μόνιμη εγκατάσταση στο εξωτερικό ήταν λίγοι. Ο κύριος όγκος των μεταναστών που ήταν το 1974 (από τον Ιούλιο μέχρι τον Δεκέμβριο του 1974 έφυγαν γύρω στις 33.000 Κύπριοι) είχε σαν σκοπό του την προσωρινή οικονομική ανακούφιση των οικογενειών τους και τη συσσώρευση ενός μικρού κεφαλαίου για τη δημιουργία μιας ιδιόκτητης δουλειάς-βιοτεχνίας, επιχείρησης. Γι' αυτό βλέπουμε τον αριθμό των απασχολούμενων στο εξωτερικό τον Δεκέμβριο του 1977 να μειώνεται στις 11.846. Ίσως σήμερα να έχει μειωθεί περισσότερο.

Το κύριο χαρακτηριστικό αυτής της κατάστασης είναι ότι οι Κύπριοι που μετανάστευσαν στο εξωτερικό ξαναγύρισαν πίσω με ένα κάποιο κομπόδεμα, με το οποίο έστω και πρόσφυγες κατόρθωσαν να φτιάξουν τις δικές του μικρές επιχειρήσεις. Η ζωτικότητά τους και η δράση τους προσανατολίστηκε περισσότερο στο δρόμο για την οικονομική και επιχειρησιακή αναδημιουργία αντί τον πολιτικό αγώνα για να επιστρέψουν στα σπίτια τους. Αυτό πιστεύω είναι η ουσία της μετανάστευσης στην Κύπρο. Δεν είναι τόσο η έλλειψη της προοπτικής επανεγκατάστασης που οδήγησε ένα σημαντικό κομμάτι στη μετανάστευση αλλά α) η ενθάρρυνση από τη μεριά της κυβέρνησης, που δεν ήθελε να έχει μια στρατιά ανέργων σ' αυτή την κρίσιμη κατάσταση και β) οι ψηλές απολαβές που

είχε κανέναν αν δούλευε στις αραβικές χώρες. Όλα αυτά, μαζί με την συνείδηση που απόκτησε ο Ελληνοκύπριος εργάτης από το 1960 και μετά, δηλαδή «φτιάξε μια δουλειά δική σου για να μη σε εκμεταλλεύονται», έχουν συντελέσει στο γεγονός ότι ο Ελληνοκύπριος σήμερα στην πράξη έχει ξεχάσει το σπίτι του στο Βορρά. Δεν αγωνίζεται να πάει πίσω, αγωνίζεται να οικονομήσει! Οι αραβικές χώρες για τους Κυπρίους του 1974 ήταν κάτι ανάλογο με την Γερμανία για τους Ελλαδίτες.

Σελίς 4, υποσημείωση 2

Αυτό που αναφέρετε για το ότι περίπου το ένα τρίτο των εκεί εγκατεστημένων Κυπρίων έχει εγκατασταθεί μετά το 1974, δηλαδή γύρω στις 67.000 άνθρωποι είναι παρατραβηγμένο. Ξέρω ότι οι Κύπριοι του Λονδίνου πριν το 1974 ήταν γύρω στις 200.000. Δεν ξέρω αν αυξήθηκαν καθόλου μετά το 1974. Σίγουρα θα έχουν πάει και στην Αγγλία αρκετοί, όχι όμως τόσοι πολλοί.

Σελίς 8

§3. Αντί την φράση που υπάρχει στο κείμενο, ποιο σωστό είναι να γράφτε ότι: «την ουσιαστική διχοτόμηση που επέβαλαν οι λόγχοι του τουρκικού στρατού έρχεται να της δώσει τυπική αναγνώριση και υπόσταση η καθημερινή προσπάθεια της τουρκικής και τουρκοκυπριακής ηγεσίας και μια τυπική αναγνώριση της κατάστασης από την ελληνική και ελληνοκυπριακή πλευρά».

Σελίς 9

§5. Όπως ανακοινώθηκε επίσημα τις τελευταίες μέρες, η κυπριακή κυβέρνηση και συγκεκριμένα ο Μακάριος από το 1965 συμφώνησε με τους Αμερικάνους για την εγκατάσταση σταθμού ραντάρ και άλλων εγκαταστάσεων στο έδαφος της Κύπρου, με αντάλλαγμα ένα εκατομμύριο δολάρια. Αυτό το πράγμα κρατήθηκε μυστικό για δεκατέσσερα ολόκληρα χρόνια. Το αποκάλυψε πριν λίγες μέρες ο κυβερνητικός εκπρόσωπος κατόπιν ερωτήσεως. Σκεφτείτε μόνον αυτό και μην έχετε απαιτήσεις σχετικά με το ότι δεν διαμαρτύρεται η κυπριακή κυβέρνηση, αναλύστε συγκεκριμένα τι σημαίνει αυτό για τις κυπριακές λαϊκές μάζες.

Σελίς 12

§2. Πού αλήθεια στηρίχθηκε η ανάκαμψη;

Για να απαντηθεί αυτό το ερώτημα πρέπει να κατανοήσουμε καλά την ταξική δομή και κυρίως την οικονομία της κυπριακής κοινωνίας.

Ποιο είναι το κυρίαρχο στοιχείο στην κυπριακή οικονομία;

Σε άρθρο του στον «Φιλελεύθερο» στις 24-25 Οκτωβρίου 1978 ο Ρένος Σολομίδης, πρόεδρος της Ομοσπονδίας Εργοδοτών Κύπρου, ανέφερε και τα εξής: «... η εικόνα που παρουσίαζεν η Κύπρος αμέσως μετά την ανεξαρτησίαν ήταν μερικές μεταλλευτικές εταιρείες... και μερικές οιοβιομηχανίες... εκτός λοιπόν από μερικές μονάδες ελαφράς βιομηχανίας εδώ κι εκεί στην οικονομία της χώρας κυριαρχούσε ο μεγάλος αριθμός εισαγωγικών οίκων και πλήθος μικροκαταστηματαρχών. Δεν είναι ίσως άδικο που κάποιος διάσημος οικονομολόγος μας ονόμασε νησί μαγαζατόρων». Και παρακάτω σημειώνει: «Το κράμα από το αγροτικό και αστικό στοιχείο που χαρακτήριζε τον τόπο μας ως και η απουσία μιας καθαρής διαχωριστικής γραμμής μεταξύ των διαφόρων κοινωνικών τάξεων έχει μεταλλάξει από το απότομο ξερίζωμα 200.000 λαού...»

Επίσης, ο πρόεδρος της Ελληνοκυπριακής Βουλής, Αλέκος Μιχαηλίδης, δήλωσε προς την «Οικονομική Κύπρο» ανάμεσα σε άλλα και τα εξής: «Παρά την οικονομική ανάκαμψη... εντούτοις διαφαίνεται μια σημαντική αλλαγή στην κοινωνική δομή από ό,τι την ξέραμε πριν το 1974. Στην περίοδο πριν την τουρκική εισβολή ο δυναμικότερος οικονομικά τομέας του κοινωνικού συνόλου ήταν η μεσαία τάξη...»

Οι δηλώσεις αυτές φανερώουν μερικά στοιχεία για τον χαρακτήρα της κυπριακής κοινωνίας πριν και μετά το 1974. α) Κυρίαρχο στοιχείο από το 1960 μέχρι το 1974 ήταν η μεσαία τάξη, η τάξη των «μαγαζατόρων». Πράγμα που δείχνει πολλά άλλα όπως ποια ήταν η ιδεολογία που διακατείχε τον Κύπριο σ' αυτή την περίοδο. Η ύπαρξη της μεσαίας τάξης ήταν ένα κράμα από μικροαστούς αγρότες και εργάτες χωρίς μεταξύ τους σαφείς διαχωρισμούς. Ένας μικροϊδιοκτήτης γης μπορούσε να ήταν υπάλληλος ή εργάτης ή μαγαζάτορας. Αυτό έδινε την ευκαιρία στον κάθε Κύπριο για άνετη σχετικά ζωή χωρίς έντονα στριμώγματα. Για δε την περίοδο που μιλούμε είχαμε μια διαρκή άνοδο του βιοτικού επιπέδου. β) Το άλλο στοιχείο που φανερώουν οι πιο πάνω δηλώσεις είναι ότι μετά την εισβολή των Τούρκων φαίνεται μια αλλαγή στη δομή της κυπριακής κοινωνίας. Αυτό τι σημαίνει; Σημαίνει ότι οι πρόσφυγες βρέθηκαν ξαφνικά χωρίς το κομμάτι της γης τους και ότι εργάζονταν μόνο πουλώντας την εργατική τους δύναμη σαν προλετάριοι.

Τώρα, για να καταλάβουμε πώς εξελίχθηκε η κατάσταση, ποια ήταν δηλαδή η αλλαγή, πρέπει να βρούμε και άλλα συναφή στοιχεία. Ο Ρένος Σολομίδης, στο ίδιο άρθρο του αναφέρει: «Δεν πρέπει να ξεχνούμε ότι ένα από τα εμφανή στοιχεία της κυπριακής οικονομίας, η κυρίαρχη θέση της μικροεπιχειρήσεως έχει ενισχυθεί μετά την εισβολή. Διαπράξαμε σφάλμα να χρηματοδοτούμε και να αναζωογονούμε πολύ μικρές μονάδες που δημιουργήθηκαν πριν και μετά την εισβολή και ίσως χάσαμε μια καλή ευκαιρία να αναδιαρθρώσουμε πάνω σε ορθολογιστική βάση την κυπριακή επιχείρηση».

Αυτό τώρα τι σημαίνει; Το κυρίαρχο στοιχείο της κυπριακής οικονομίας, δηλαδή η μικροεπιχείρηση, είχε ενισχυθεί αντί να χάσει την κυρίαρχη θέση του. Τι έχει συμβεί στην πραγματικότητα; Η κυπριακή κυβέρνηση, αντί να φτιάξει μεγάλες βιομηχανίες, να εργοδοτήσει τους άνεργους πρόσφυγες έδωσε δάνεια σ' όσους έτυχε πριν την εισβολή να έχουν επιχειρήσεις και να τις ξαναφτιάξουν στο Νότο. Τώρα βέβαια, σε βάρος αυτών των μικρών επιχειρήσεων δεν είναι το εμπόριο όπως πριν, αλλά οι μικρές βιοτεχνίες μεταποίησης κ.λπ. Έτσι, βλέπουμε τη μεσαία τάξη, όπως λέγεται, να ξαναδημιουργείται στην Κύπρο με κάπως διαφορετικούς όρους. Αυτή βλέπουμε να είναι το κυρίαρχο στοιχείο της κυπριακής κοινωνίας και οικονομίας.

Υπάρχουν βέβαια σαν στοιχεία χαρακτηριστικά όχι όμως τόσο κυρίαρχα όπως η Εκκλησία, που εξελίσσεται ταχύτητα σε καπιταλιστή πρώτου μεγέθους, το μεγάλο μονοπώλιο του συνεργατισμού και γενικά η αστική τάξη της Κύπρου που δεν αγκαλιάζουν τόσο πληθυσμό όσο η μεσαία ή μικροαστική.

Τώρα, πού στηρίχτηκε η ανάκαμψη; Στηρίχτηκε άραγε όπως λέτε εσείς στη σκέτη εκμετάλλευση της εργατικής τάξης και ιδιαίτερα των γυναικών; Μερικοί θα συμφωνήσουν μαζί σας. Όμως για σκεφτείτε το καλύτερα. Αν η κυβέρνηση δημιουργούσε εξαντλητικές συνθήκες εκμετάλλευσης για τους πρόσφυγες δεν ήταν σαν να υπέγραφε την καταδίκη της μέσα σε μια έκρυθμη πολιτική κατάσταση; Πολλοί τότε το 1974 στήριξαν τις ελπίδες τους στους πρόσφυγες σαν δύναμη που μπορούσε να ανατρέψει την κατάσταση που δημιουργήθηκε. Αυτό λοιπόν προσπάθησε όσο γινόταν, όσο μπορούσε και το απέφυγε. Δημιούργησε συνθήκες απασχόλησης για μια σημαντική μερίδα των προσφύγων, αποφεύγοντας τη μαζική προλεταριοποίησή τους. Η ανάκαμψη, δηλαδή η προς τα εμπρός κίνηση της κυπριακής οικονομίας βασίστηκε σ' αυτές τις μικροεπιχειρήσεις και όχι στην ανάπτυξη μεγάλων βιομηχανικών μονάδων. Θα πείτε μα καλά τι σημαίνει, δεν είναι πάλι στις πλάτες των εργαζομένων που στηρίχτηκε η ανάκαμψη; Ναι. Αλλά το ότι δεν στηρίχτηκε στην εξαντλητική εκμετάλλευσή τους

σαν προλετάριους αλλά στο ότι οι ίδιοι δούλευαν σε δικές τους επιχειρήσεις καθόρισε μια σειρά πράγματα καθοριστικής σημασίας για την εξέλιξη του ίδιου Κυπριακού Προβλήματος μετέπειτα. Αυτό πιστεύω πρέπει να είναι το πνεύμα μέσα από το οποίο πρέπει να δούμε την ανάκαμψη της κυπριακής οικονομίας. Σίγουρα περιέχει μέσα της και το στοιχείο της εκμετάλλευσης της φτηνής εργατικής δύναμης, αλλά δεν είναι αυτό το καθοριστικό. Το καθοριστικό είναι α) η δημιουργία μικρών επιχειρήσεων που τα κεφάλαιά τους προήλθαν από αποταμιεύσεις των ανθρώπων που δούλεψαν στις αραβικές χώρες, στην ξένη βοήθεια κ.λπ. και β) στην εκμετάλλευση της εργατικής δύναμης.

Αυτά θα πρέπει να μελετηθούν με σκοπό να καθοριστεί πόσο αυτά επηρέασαν τις πολιτικές εξελίξεις. Πιστεύω επηρέασαν σε πολύ μεγάλο βαθμό την πορεία του προβλήματος, ιδίως μετά την εισβολή.

Σελίς 14

§1. «Η κυπριακή κυβέρνηση δόμησε την ύπαρξή της πάνω στον διεθνή επεμβατισμό...» Αυτό μέχρι το επεμβατισμό είναι σωστό. Το δε υπόλοιπο κομμάτι είναι και αυτό σωστό. Όμως δεν είναι ζήτημα τόσο κύριο, όσο το ότι η κυπριακή κυβέρνηση και καλά θα κάναμε αν λέγαμε κυπριακό κράτος είχε σαν καθήκον την υποστολή της σημαίας του εθνικο-απελευθερωτικού αγώνα. Αυτό ήταν το κυριότερό της καθήκον, που ανέθεσε σ' αυτήν η Ζυρίχη, διότι το κίνημα έβαλε θέμα εθνικής ολοκλήρωσης, που κατά τους ιμπεριαλιστές έπρεπε να του κοπούν τα φτερά. Τώρα, αν εξασφαλίζει στις δύσκολες γι' αυτήν στιγμές ευνοϊκούς όρους για την επένδυση ξένων κεφαλαίων, το κάνει γιατί είναι αναγκασμένη. Η οικονομία του κράτους πρέπει να ορθοποδήσει και σαν αστική και παρασιτική που είναι χρειάζεται συσσωρευμένα κεφάλαια, τα οποία δεν υπάρχουν στον τόπο.

Ο ρόλος του κυπριακού κράτους, καθώς και η ύπαρξή του είναι ένα ζήτημα πολύ ουσιαστικό και πρέπει να αναλυθεί περισσότερο και όχι να μπει σε μια μικρή παραγραφούλα και να αναλύονται οι δουλειές που κάνουν οι διάφορες πολυεθνικές. Η Κύπρος ενδιαφέρει περισσότερο τους ιμπεριαλιστές σαν στρατηγικός χώρος παρά σαν χώρα εκμετάλλευσης.

Σελίς 16

Ε'. Η εσωτερική πολιτική κατάσταση στο νησί και οι σχέσεις των κομμάτων. Δεν θα κάνω σχόλια για το κάθε σημείο που διαφωνώ, γιατί διαφωνώ πλή-

πως με το όλο πνεύμα που παρουσιάζετε το πρόβλημα.

Είναι δυνατόν ποτέ μαρξιστής να αναλύει μια κατάσταση σε έναν χώρο χωρίς μια γερή αναφορά στις ταξικές δομές, χωρίς μια εκτεταμένη ανάλυση του επιπέδου της ταξικής πάλης και της ιστορίας της, χωρίς καν να δώσει μια ερμηνεία αυτών των καταστάσεων που περιγράφει έστω υποθετικών αν δεν υπάρχουν στοιχεία;

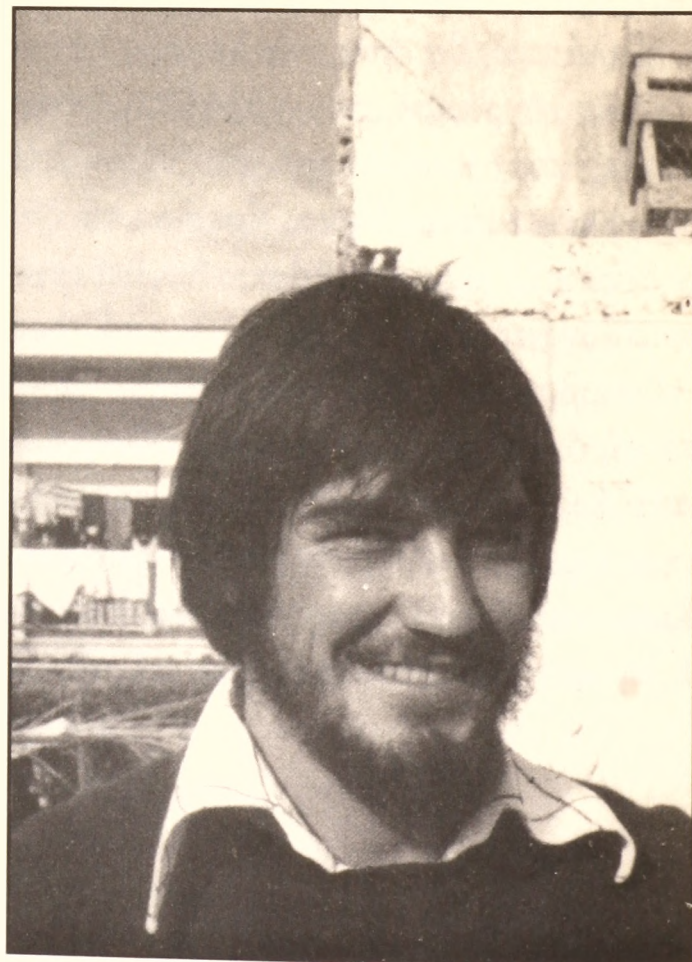
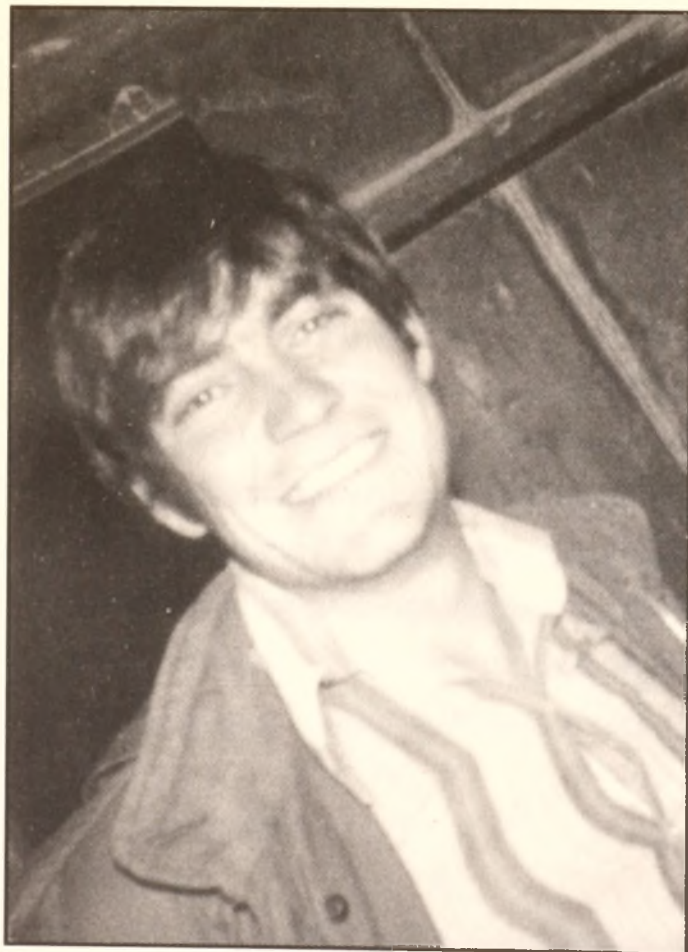
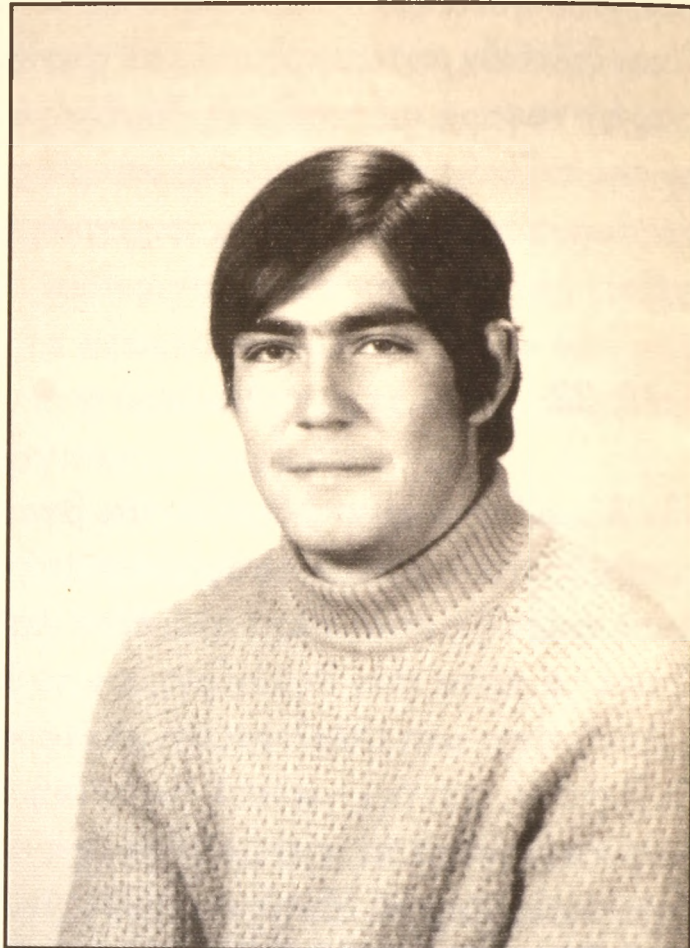
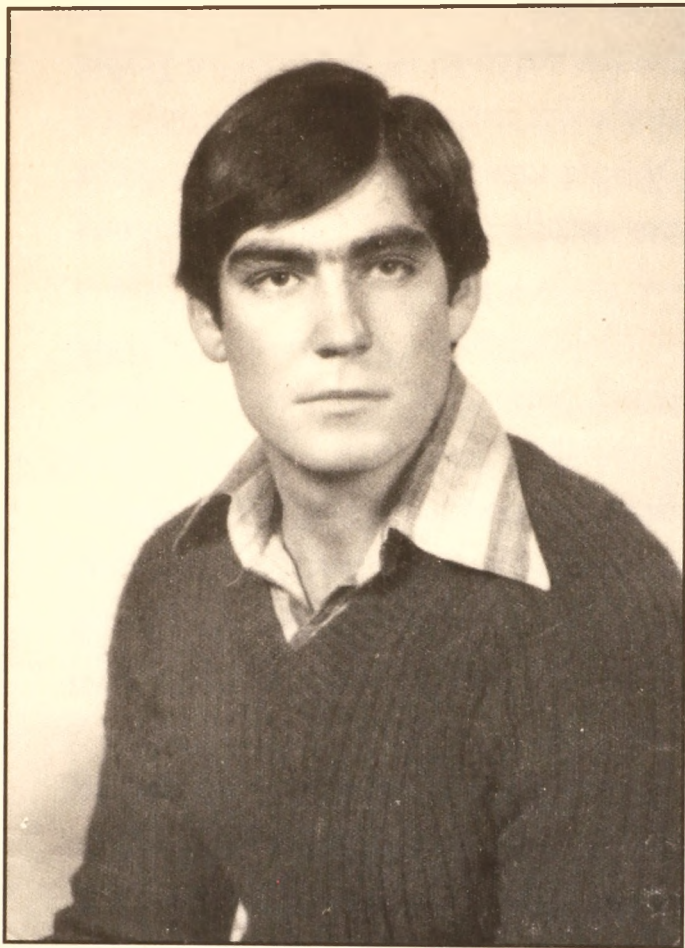
Σελίς 22

§3. Α'. «Το κυπριακό πρόβλημα βγαίνει στην επιφάνεια με τρόπο καθοριστικό σαν αποτέλεσμα του «divide et impera» του βρετανικού ιμπεριαλισμού».

Αυτή η άποψη είναι πέρα για πέρα λαθεμένη. Το έχω ξαναπεί, μη γυρεύετε να βρείτε τα αίτια που δημιούργησαν το Κυπριακό Πρόβλημα έξω από την Κύπρο. Αυτή είναι μια ιδεαλιστική, μεταφυσική άποψη.

Οι Άγγλοι, με την γνωστή πολιτική τους προσπάθησαν να βρουν τρόπο να ελέγχουν καλύτερα το νησί μετά που είχε ξεκινήσει το οργανωμένα εθνικο-απελευθερωτικό κίνημα. Μετά το 1955, με διάφορες ενέργειες δημιούργησαν μια τεχνητή διαφορά μεταξύ Ελλήνων και Τούρκων, που μέχρι τότε ζούσαν αρμονικά. Καλύτερα θα ήταν να λέγαμε ότι εκμεταλλεύτηκαν έξυπνα την ευκαιρία που έδωσε η γραμμή που χάραξε η αστική ηγεσία του αγώνα και η αποχή της Αριστεράς που καταδίκασε αυτόν τον ένοπλο αγώνα. Η διαφορά Ελλήνων και Τούρκων είναι τεχνητή και χρησιμοποιήθηκε έξυπνα για να εμποδίσει την ελεύθερη έκφραση του εθνικο-απελευθερωτικού αγώνα. Το Κυπριακό Πρόβλημα έμπηκε δυναμικά σαν πρόβλημα από τους ίδιους τους Κυπρίους με την εξέγερση του Οκτώβρη του 1931 με αίτημα την αυτοδιάθεση-ένωση. Μέχρι σήμερα η φυλετική διαφορά Ελλήνων και Τούρκων έχει ακολουθήσει το δικό της δρόμο πιο ανεξάρτητο από την αγγλική πολιτική. Στο όνομα της μειονότητας, η πλειονότητα έχασε το 1960 το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης και το 1974 το μισό νησί. Το Κυπριακό Πρόβλημα, από πρόβλημα εθνικής απελευθέρωσης που ήταν το 1950 έγινε πρόβλημα διαφοράς μεταξύ Ελλήνων και Τούρκων.

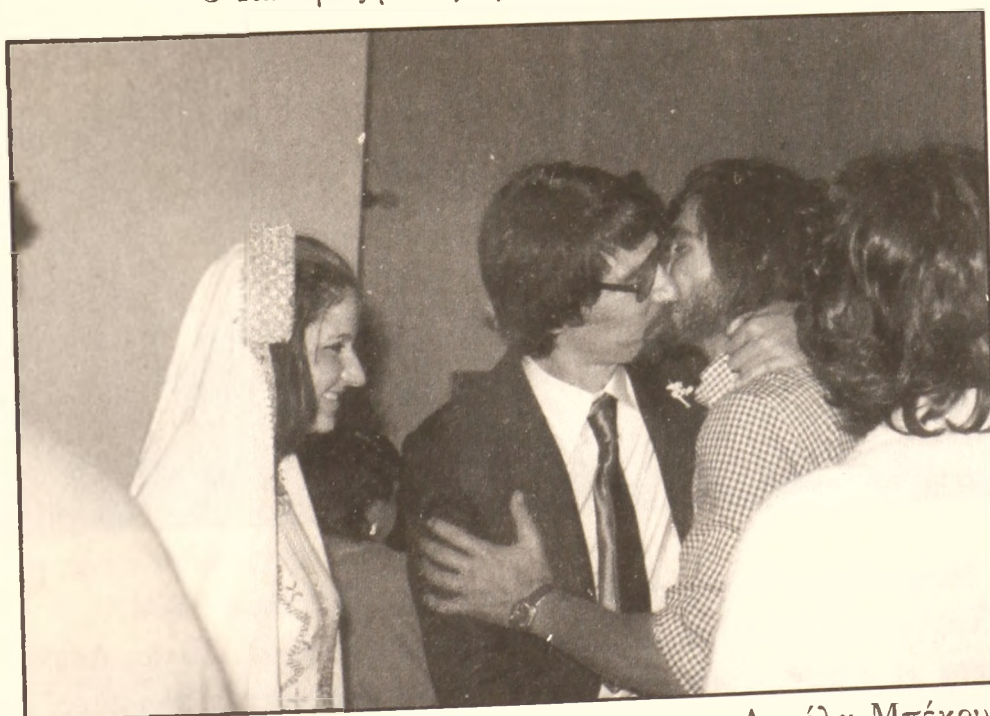
ΑΝΕΚΔΟΤΟ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟ ΥΛΙΚΟ

Πάνω και κάτω αριστερά: Ο Ιάκωβος σε νεαρή ηλικία. Κάτω δεξιά: Λίγο πριν το τέλος.

Ο Ιάκωβος με την γυναίκα του Μαρία.

Στον γάμο του Παύλου Χατζηπαύλου με την Αγγέλα Μπέκου.
Με την πλάτη γυρισμένη στον φακό η Μαρία.

Νεκροταφείο Σωτήρας. Τάφος Ιακώβου, Απρίλιος 2008.

Πάνω: Παύλος Χατζηπαύλου (αριστερά), Λουκάς Αξελός (δεξιά). Κάτω: Λουκάς Αξελός.
Μπορεί τα πράγματα να καταστρέφονται, αλλά οι νεκροί είναι πάντα παρόντες, Κ. Γιάσπερς.